

Visie bestrijdingsmiddelen

Brabantse Milieufederatie

Bestrijdingsmiddelen horen niet in het milieu. Dat is het uitgangspunt van de Brabantse Milieufederatie. Zij is van mening dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen, zowel binnen als buiten de landbouw, beperkt moet worden. Het gebruik doet een aanslag op de biodiversiteit. Er kan veel milieuvriendelijker geteeld worden, waarbij gebruik wordt gemaakt van duurzame bedrijfssystemen waarin het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voorkómen wordt. Bovendien zijn voor veel toepassingen door overheid, bedrijven en particulieren alternatieven voorhanden.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen hoort hierbij de norm te zijn, kosten van vervuiling horen niet afgewenteld te worden op de samenleving, wat helaas nog te vaak gebeurt. Voor de overheid is hierbij een stimulerende en ondersteunende rol weggelegd. Onafhankelijkheid bij onderzoek en toelatingsbeleid is een voorwaarde. Kennis van de burger over het belang van planten en insecten is noodzakelijk. Insecten, planten, ze horen erbij en af en toe merk je dat.

Landbouw

Een waterrijk en dichtbevolkt land als Nederland, met een intensieve land- en tuinbouw, is extra kwetsbaar. De afstand tussen gewas en oppervlaktewater is vaak klein, de milieudruk hoog. Des te meer een reden om in te zetten op een landbouwsector met duurzame methoden.

Uitgangspunt van de BMF is dat in de landbouw, door een duurzame en stabiele bedrijfsvoering, het optreden van ziekten en plagen zoveel mogelijk moet worden voorkomen. Dat begint bij het creëren van een gezonde bodem waarin agro-ecologische functies maximaal tot nut kunnen komen. Biologische landbouw heeft bewezen dat deze manier van bedrijfsvoering hierin maximaal voorziet.

Wanneer in de landbouw niet voor een biologische teelt wordt gekozen kiest de BMF voor het 'nee tenzij' –beginsel, ook wel het beginsel van geïntegreerde teelt genoemd. Daarbij hebben niet-chemische methoden, technieken en praktijken voorrang boven chemische bestrijdingsmethoden.

In de Nederlandse landbouw worden nog veel bestrijdingsmiddelen gebruikt. Veel middelen zijn zeer schadelijk voor het milieu en de gezondheid. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen moet minimaal zijn en mag in ieder geval niet leiden tot overschrijding van residunormen voor producten of milieukwaliteitsnormen voor grond- en oppervlaktewater. Te vaak nog wordt dit wel geaccepteerd. De belangen van mens, dier en milieu dienen uitgangspunt te zijn bij plaagbestrijding. Dat betekent allereerst, dat afscheid wordt genomen van bestrijdingsmiddelen met inherent ongewenste eigenschappen (zie verder) .

Gemeenten

Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid in het beheer van de openbare ruimte. Het gaat hierbij om grote oppervlakten te onderhouden groen. Steeds vaker wordt gekozen voor ecologische groenbeheer. Echter nog (te) vaak worden bestrijdingsmiddelen gebruikt.

Bestrijdingsmiddelen

De Brabantse Milieufederatie richt zich in haar activiteiten op twee bestrijdingsmiddelen in het bijzonder: het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat (beter bekend onder de merknaam Roundup) en het insectenbestrijdingsmiddel imidacloprid. Beide middelen zijn bekend als schadelijk voor de mens en voor natuur. Het voorzorgsprincipe moet hierbij in acht worden genomen. "Better safe than sorry".

Glyfosaat

Glyfosaat is wereldwijd het meest gebruikte bestrijdingsmiddel tegen onkruid. Ook in Nederland is glyfosaat het meest gebruikte onkruidbestrijdingsmiddel, zowel in land- en tuinbouw, door overheden als door particulieren. Het wordt ten onrechte gezien als een 'milieuvriendelijk' bestrijdingsmiddel. Waar het gebruik van andere bestrijdingsmiddelen afneemt, is het gebruik van glyfosaat tussen 1995 en 2010 verdubbeld. Glyfosaat overschrijdt in Nederland de KRW-normen (Kader Richtlijn Water) en MTR-normen (Maximaal Toelaatbaar Risico). De drinkwaternormen worden erg vaak overschreden. Glyfosaat (en haar persistente afbraakproduct AMPA) is al jaren probleemstof nummer één bij drinkwaterwinning uit de Maas. Afspoeling vanaf verhardingen is daarbij een belangrijke oorzaak.

Glyfosaat in het milieu is schadelijk voor planten omdat het de opname van voedingsstoffen (met name sporenelementen) verhindert wat consequenties heeft voor groei en ontwikkeling van de plant. Daarnaast zijn er sterke aanwijzingen dat de stof schadelijk is voor mens en dier, onder andere vanwege de hormoonversturende werking en het optreden van geboortefwijkingen.

Hoewel in de Tweede Kamer een motie is aangenomen op een verbod van het middel voor niet-commercieel gebruik (Motie Grashoff), is het professioneel en niet-professioneel gebruik in de openbare ruimte vervolgens verruimd (Ctgb persberichten 24/11/2011). De Europese herevaluatie van glyfosaathoudende producten, die gepland stond voor 2012 is uitgesteld tot 2015. Alle lidstaten, ook Nederland, hebben vervolgens de toelating voor deze middelen verlengd tot eind 2015.

De Brabantse Milieufederatie pleit voor een algemeen verbod op gebruik door particulieren en voor een verbod op het gebruik van glyfosaat op verhardingen, in openbaar groen, op bedrijventerreinen, sportvelden en andere openbare ruimte. Op termijn zien wij graag een algeheel verbod op het gebruik van glyfosaat. Verdere ontwikkeling van alternatieve benaderingen van onkruidbestrijding, maar ook voorlichting aan burgers is daarom erg belangrijk.

Imidacloprid

Imidacloprid is een veelgebruikt insectenbestrijdingsmiddel uit de groep neonicotinoïden. Andere middelen uit die groep zijn bijvoorbeeld thiacloprid, thiamethoxam en clothianidine. De middelen zijn de afgelopen jaren erg populair geworden.

Hoewel het gebruik van insectenbestrijdingsmiddelen in het algemeen is afgenomen, is het gebruik van imidacloprid tussen 1995 en 2010 sterk gestegen. Uitgedrukt in kg actieve stof lijkt het gebruik nog mee te vallen, maar het gebruik in kg actieve stof is niet altijd een goede maatstaf voor milieubelasting omdat dit niets zegt over de toxiciteit. In het oppervlaktewater in Nederland worden op veel plaatsen grote KRW- en MTR-normoverschrijdingen gevonden van imidacloprid, tot duizenden keren boven de norm. Dit terwijl deze norm al veel te hoog is volgens een internationaal wetenschappelijke studie. Uit dit Japanse onderzoek blijkt dat het gif ook op de mens een negatieve invloed heeft. Imidacloprid is daarmee al enkele jaren de belangrijkste probleemstof in het oppervlaktewater.

Imidacloprid heeft niet alleen een negatieve invloed op de mens. De stof is zeer giftig voor bijen en andere insecten, vanwege de rol die het speelt bij prikkeloverdracht in het zenuwstelsel. Het verschil met andere veelgebruikte insectenbestrijdingsmiddelen zit hem in het feit dat de middelen ook onder de acute lethale dosis schadelijke effecten hebben. Langdurige blootstelling aan lagere doses is zelfs schadelijker dan kortere blootstelling aan hogere doses. Blootstelling aan sublethale doses van neonicotinoïden heeft invloed op onder andere het gedrag en het navigatievermogen van insecten. Achteruitgang van de bijenstand is ook weer nadelig voor de mens omdat het grootste deel van de landbouwgewassen afhankelijk is van bestuiving door bijen en hommels.

Voor andere insecten, met name vliegende insecten als muggen, vliegen, kevers en libellen, geldt een vergelijkbaar verhaal: aanwezigheid van imidacloprid in het ecosysteem gaat samen met kleinere populaties vliegende insecten. Insecten in het algemeen zijn belangrijk in ecosystemen omdat andere organismen van hen afhankelijk zijn, in een voedselrelatie of voor bestuiving. Zonder insecten geen voedsel voor vogels, vleermuizen en andere dieren en nauwelijks bloeiende bloemen.

Behandeling van de bodem met langzaam afbreekbare neonicotinoïde insecticiden zoals imidacloprid betekent dat vrijwel alle insecten in de bodem zullen worden vergiftigd. Uit recent onderzoek is bovendien gebleken dat neonicotinoïden veruit de giftigste insecticiden voor regenwormen zijn. Recent is ook aangetoond dat neonicotinoïden het bacterieleven in de bodem negatief beïnvloeden. Afbraak van organische stof zal hierdoor in gevaar komen. Dit betekent dat de bodemstructuur wordt aangetast en daarmee de voedselproductie.

In Nederland zijn imidacloprid en een aantal andere neonicotinoïden toegelaten voor een groot aantal toepassingen, variërend van insectenbestrijding in de bloementeelt tot mierenlokdozen en bestrijding van engerlingen op golfbanen. Het Nederlandse toelatingsbeleid was ooit strenger dan het Europese toelatingsbeleid, maar volgt nu zoveel mogelijk het Europese beleid. In verschillende andere landen is wel veel discussie over de middelen; Frankrijk heeft het gebruik van imidacloprid verboden.

Toepassing van het voorzorgprincipe betekent dat de BMF pleit voor een verbod op het gebruik van neonicotinoïden. Ondersteuning bij de inzet op duurzamere landbouwmethoden is daarbij noodzakelijk.

Tijdens de thema-avond die de BMF in 2011 organiseerde over bestrijdingsmiddelen hebben we geconstateerd dat de provincie en de waterschappen zich niet verantwoordelijk voelen voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Ook zelfsturing door de sector, waar de nationale overheid erg op inzet, levert onvoldoende resultaat op. Daardoor is er nog geen zicht op een oplossing van de problemen. Ondertussen verschijnen er steeds meer publicaties uit wetenschappelijke hoek over de schadelijkheid van verschillende bestrijdingsmiddelen. De BMF zal daarom blijven pleiten voor uiteindelijk een verbod op glyfosaat en neonicotinoïden.

Brabantse Milieufederatie

Mei 2012